Okruhy požadavků a literatura ke státní závěrečné zkoušce
z pedagogiky a základů psychologie
pro bakalářský studijní program Vychovatelství

prezenční i kombinovaná forma studia

platné pro akademický rok 2026/2027

Okruhy z pedagogiky

1. Vědní obor pedagogika. Historický vývoj pedagogiky jako vědy. Vztah pedagogiky k ostatním vědám. Předmět, znaky a funkce pedagogiky. Prameny pedagogiky. Vztah pedagogické teorie a pedagogické praxe. Systém pedagogických disciplín. Význam pedagogiky. Aktuální problémy a otázky pedagogiky.
2. Základy kvantitativně a kvalitativně orientovaného výzkumu v pedagogice (metody lidského poznávání, základní charakteristiky obou přístupů, jejich porovnání, klady, zápory, výzkumy ex-post-facto a experimenty).
3. Základy pedagogicky orientovaného výzkumu (měření v pedagogickém výzkumu a typy proměnných, vlastnosti dobrého měření, výzkumné problémy (výzkumné otázky), věcné a statistické hypotézy ve výzkumu).
4. Metody kvantitativně a kvalitativně orientovaného výzkumu v pedagogice (základní charakteristika vybraných metod sběru dat a jejich použití).
5. Nejběžnější postupy zpracování dat v pedagogických výzkumech (četnosti, grafické metody zobrazování dat, charakteristiky polohy, metody průzkumové analýzy dat, normální rozdělení).
6. Faktory rozvoje lidského jedince – biologické faktory, prostředí, výchova. Výchova – definice, pojetí, atributy, funkce, význam, podmínky. Intencionální a funkcionální působení. Sebevýchova.
7. Pedagogická teleologie – cíle výchovy v různých pedagogických koncepcích. Znaky dobrých cílů. Funkce, třídění, klasifikace a struktura výchovných cílů. Názory na současné cíle výchovy.
8. Výchovný proces – etapy, fáze a principy výchovného procesu. Výchovné zásady a efektivita výchovného procesu. Podmínky a prostředky výchovy.
9. Osobnost učitele a vychovatele. Požadavky kladené na osobnost učitele a vychovatele, společenská úloha učitele a vychovatele, aktuální problémy pedagogické profese. Kázeň a autorita ve výchově. Možnosti reflexe a sebereflexe a problematika syndromu vyhoření u pedagogických pracovníků.
10. Osobnost vychovávaného jedince a determinace lidské psychiky (výchovný pesimismus, pedagogický utopismus, pedagogický optimismus, pedagogický realismus). Interakce vychovatele a vychovávaného. Výchovná práce s jedinci se specifickými potřebami, problematika integrace a společné vzdělávání.
11. Pedagogická komunikace (verbální, neverbální, činem). Paralingvistické projevy a komunikace ve výchově. Bariéry v pedagogické komunikaci. Asertivita.
12. Prostředí školy a klima školy. Inspirace alternativními pedagogickými systémy pro zefektivnění výchovného procesu.
13. Systém českých kurikulárních dokumentů (RVP, ŠVP). Vysvětlení pojmů: kurikulum, klíčové kompetence, odborné kompetence, vzdělávací oblast, průřezové téma, profil absolventa. Pojetí a cíle základního vzdělávání dle RVP ZV.
14. Struktura a vlastnosti výukových cílů, formulace výukových cílů, jejich využití ve výchovně vzdělávací činnosti. Učební úlohy a jejich funkce.
15. Výukové metody a jejich klasifikace. Organizační formy výuky a jejich klasifikace. Možnosti využití vhodných metod a forem výuky ve výchovně vzdělávací činnosti.
16. Didaktická hra. Projektová výuka. Uplatnění didaktické hry a projektové výuky ve výchovně vzdělávací praxi.
17. Materiální didaktické prostředky a jejich klasifikace. Učební pomůcky, didaktická technika. Informatické myšlení, digitální kompetence pedagogů a žáků. Otevřené vzdělávání. Evropský rámec digitálních kompetencí pedagogů.

18. Pedagogická diagnostika a její význam v současné škole. Metody pedagogické diagnostiky. Hodnocení ve školní praxi.
19. Současné pojetí výchovy a vzdělávání v kontextu předchozího historického vývoje pedagogické teorie a praxe.
20. Vybrané právní předpisy pro práci vychovatele jako pedagogického pracovníka ve školských zařízeních. Školská zařízení pro zájmové vzdělávání, jejich činnost a organizace. Předpoklady pro výkon činnosti vychovatele. Pracovně-právní problematika, BOZP, rozsah přímé a nepřímé pedagogické činnosti vychovatele.

Okruhy ze základů psychologie

Zadání okruhů:

1. Předmět zkoumání v psychologii a přehled základních psychologických směrů (např. psychoanalýza, behaviorismus, humanistická psychologie, kognitivní psychologie).
2. Psychologická charakteristika osobnosti (univerzální znaky, prožívání, chování), determinace lidské psychiky (biologická, sociálně-kulturní a duchovní – V. E. Frankl, nativistické a environmentální teorie).
3. Poznávací procesy a jejich charakteristika – čití a vnímání, představy, fantazie, paměť, pozornost, vědomí, myšlení a inteligence.
4. Oblast citů a jejich význam v životě. Dělení a vlastnosti citů, fyziologie citů, emoční inteligence. Temperament, přehled základních temperamentových typologií a možnosti jejich praktického využití.
5. Vývojová psychologie a její předmět, determinace psychického vývoje člověka, pojem vývojové změny, klasifikace vývojových změn. Procesy zrání a učení. Metody pro diagnostiku psychologických funkcí a procesů.
6. Vývojová periodizace, jejich charakteristika (Příhodova biopsychologická, Eriksonova psychosociální, Piagetova kognitivní, Freudova psychoanalytická), Kohlbergova morální.
7. Zvláštnosti dětské psychiky (sugestibilita, labilita, egocentrismus, expresivní a adaptivní chování, negativismus, eidetismus, konkretismus, personifikace a jejich projevy).
8. Vstup dítěte do školy, připravenost dítěte pro vstup do školy, školní zralost (fyzická, kognitivní, emoční a sociální). Nezralé dítě, příčiny nezralosti. Proces adaptace na školu.
9. Psychologická charakteristika mladšího školního věku (tělesný, kognitivní, emocionální a sociální vývoj).
10. Význam dětského výtvarného projevu. Zásady práce s výtvarným projevem dětí. Kresba jako prostředek k poznávání osobnosti dítěte. Další možnosti práce s dětským výtvarným projevem.
11. Dětská kresba, vývoj dětské kresby, vývoj kresby postavy. Specifika kresby postavy u dětí se speciálními vzdělávacími potřebami.
12. Psychologická charakteristika období dospívání – prepuberta, puberta (tělesný, kognitivní, emocionální a sociální vývoj), význam profesionální orientace.
13. Psychologická charakteristika období adolescence (identita, tělesný, kognitivní, emocionální a sociální vývoj). Rizikové chování v adolescenci, subkultury mládeže.
14. Vývojové období dospělosti (periodizace, tělesné a psychické změny, krize životního středu).
15. Vývojové období stáří (periodizace, znaky stárnutí, změny fyzické a psychické, adaptace na stáří, nejčastější patologické symptomy ve stáří).
16. Socializace, formy socializace a její činitelé. Sociální učení. Sociální postoje. Struktura, zjišťování, utváření a možnosti změny. Stereotypy a předsudky.
17. Sociální a interpersonální percepce, interakce a komunikace. Činitelé formování dojmu o jiné osobě. Chyby v interpersonální percepci. Základní principy verbální a neverbální komunikace.
18. Jedinec v sociální skupině. Znaky a klasifikace sociálních skupin. Struktura a dynamika malé sociální skupiny. Význam pro vývoj jedince.
19. Zátěžové situace (frustrace, konflikt, stres, vnímání stresu; dimenze stresu: emocionální, intelektuální, sociální, environmentální, spirituální, fyzická). Zvládání stresu (obranné mechanismy, techniky zvládání stresu).
20. Týrané a zneužívané dítě (příčiny vzniku, fyzické týrání, psychické týrání, dopad psychického týrání na psychiku dítěte, sexuální zneužívání, typy sexuálního zneužívání, hlavní tělesné ukazatele sexuálního zneužívání, zanedbávání, další formy CAN).
21. Poruchy chování (klasifikace problémového chování, příčiny vzniku, agresivita a agrese, diferenciace poruch chování, agresivní poruchy chování, varianty šikany, důsledky šikany pro agresora, důsledky šikany pro oběť, neagresivní poruchy chování).
22. Neurotické obtíže v dětském věku (příčiny vzniku, druhy zátěže typické pro jednotlivá vývojová období, neurotické obtíže v dětství: neurotické obtíže spojené s afektivními projevy, s úzkostí, fobií a depresivními stavy, se zažíváním, s poruchami spánku a se somatickými stesky, s poruchami vyměšování, s poruchami komunikace, s neurotickými návyky a tiky).

DOPORUČENÁ LITERATURA KE STUDIU - PEDAGOGIKA

AMBROŽOVÁ, K. a kol. *Rizikové chování dětí a mladistvých. Příčiny, následky, prevence. Praha: Dětství bez úrazů, o.p.s.*

BENDL, S. Školní kázeň v teorii a praxi. 2011.

BERTRAND, Y. *Soudobé vzdělávací teorie. Praha: Portál, 1998.*

BREZINKA, W. *Východiska pro poznání výchovy. Brno: L. Marek, 2001. ISBN: 80-86263-23-1.* ČECH, T. Škola a její preventivně-výchovná strategie jako předpoklad rozvoje kompetencí dětí. Prevence, 2011, roč. 8, č. 7, s. 4-7. ISSN 1214-8717.

EDWARDS, A. . *New Technology and Education (Contemporary Issues in Education Studies). London: Bloomsbury Academic, 2012. ISBN 978-1-4411-9972-0.*

FISHER; S.; ŠKODA, J. *Sociální patologie. 2. vyd. Praha : Grada, 2014. ISBN 978-80-247-5046-0.* GAVORA, P. *Úvod do pedagogického výzkumu. Brno: Paido. 2010. ISBN 978-80-7315-185-0*. GERLOCH, A. *Teorie práva*. Plzeň, 2009.

GULOVÁ, L. a ŠÍP, R. *Výzkumné metody v pedagogické praxi. Praha: Grada Publishing, a.s., 2013. ISBN 978-80-247-4368-4*.

HAUSNER, M. *Výukové objekty a interaktivní vyučování. Liberec: Venkovský prostor, 2007. ISBN 978-80-903897-0-0.*

HENDL, J. *Kvalitativní výzkum: základní metody a aplikace. Praha: Portál, 2012. ISBN 978-80-262-0219-6.*

HENDL, J. *Přehled statistických metod: analýza a metaanalýza dat. Praha: Portál, 2012. ISBN 978-80-262-0200-4.*

HRABAL, V., PAVELKOVÁ, I. *Jaký jsem učitel*. Praha: Portál, 2010. ISBN 978-80-7367-755-8. HÝBLOVÁ, R. *Školská legislativa*. Olomouc, 2010.

CHRÁSKA, M. *Metody pedagogického výzkumu. Praha: Grada Publishing, a.s., 2007. ISBN 978-80-247-1369-*

CHROMÝ, J. *Materiální didaktické prostředky v informační společnosti. Praha: Verbum, 2011. ISBN 978-80-904415-5-2.*

CHUDÝ, Š. a kol. *The Concept of Education in the Czech and Slovak Pedagogical Theories since 1989. Brno: Paido, 2013.*

KALHOUS, Z. et al. *Školní didaktika. Vyd. 2. Praha: Portál, 2009. 447 s. ISBN 978-80-7367-571-4.*

KANTOROVÁ, J. a kol. *Vybrané kapitoly z obecné pedagogiky I. Olomouc: Hanex, 2008.*. KANTOROVÁ, J. a kol. *Vybrané kapitoly z obecné pedagogiky II. Olomouc: Hanex,*.

KANTOROVÁ, J. *Obecná pedagogika I. Olomouc: Agentura Gevak, 2013. ISBN 978-80-86768-59-5. 60 s.*

KANTOROVÁ, Jana. *Obecná pedagogika II. Olomouc: Agentura Gevak, 2013. ISBN 978-80-86768-60-1. 60 s.*

KASPER, T., KASPEROVÁ, D. *Dějiny pedagogiky. Praha: Grada, 2008. ISBN 978-80-247-2429-4.* KAŠČÁK, O., PUPALA,B. *Výchova a vzdelávanie v základných diskurzoch. Prešov: Rokus, 2009.* KOCOURKOVÁ, V., ŠAFRÁNKOVÁ, A. *Úvod k primární prevenci rizikového chování. Gevak: Olomouc, 2014. ISBN 978-80-86768-85-4.*

KOLÁŘ, M. *Nová cesta k léčbě šikany. Praha: Portál, 2011. 336 s. ISBN 978-80-7367-871-5.* KOLÁŘ, Z., VALIŠOVÁ, A. *Analýza vyučování. Vyd. 1. Praha: Grada, 2009. 230 s. Pedagogika.ISBN 978-80- 247-2857-5.*

KOLEKTIV AUTORŮ. *Výchovné poradenství. Praha: Wolters Kluwer, 2009. ISBN 978-80-7357-498-5.*.

KUDLÁČOVÁ, B. *Fenomén výchovy (historicko-filozoficko-antropologický aspekt). Trnava: VEDA, 2006.*

LAURENČÍK, M. *Jak na dokonalou prezentaci v PowerPointu. Praha: Grada, 2013. ISBN 978-80-247-4377-6*.

LIESSMANN, K. P. *Teorie nevzdělanosti. Omyly společnosti vědění. Praha: Academia, 2008.* MAŇÁK, J. a ŠVEC, Š. *Slovník pedagogické metodologie. Brno: Paido, 2005. ISBN 80-7315-102-2.* MERTIN, V., KREJČOVÁ, L. a kol. *Metody a postupy poznávání žáka. Pedagogická diagnostika. 2., doplněné a aktualizované vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2016. ISBN 978-80-7552-014-2.*

MUSILOVÁ, M. . *Pedagogická diagnostika . Olomouc: PVP, 2012. ISBN 978 80 904822 4 1.* MUSILOVÁ, M. *Případová studie jako součást pedagogické praxe . Olomouc: PdF UP, 2003. ISBN 80 244 0749 3.*

OBST, O. *Řízení výuky. 1. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2011. Texty k distančnímu vzdělávání v rámci kombinovaného studia.*

OBST, O. *Řízení výuky. 1. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2011. Texty k distančnímu vzdělávání v rámci kombinovaného studia.*

SKALKOVÁ, J. *Obecná didaktika: vyučovací proces, učivo a jeho výběr, metody, organizační formy vyučování. 2. rozš. a aktualiz. vyd. [V nakl. Grada] vyd. 1. Praha: Grada, 2007. 322 s. Pedagogika. ISBN 978- 80-247-1821-7.*

SKALKOVÁ, J. *Pedagogika a výzvy nové doby. Brno: Paido, 2004.*

STŘELEC, S. (ed.). Kapitoly z teorie a metodiky výchovy I. 1998.

STŘELEC, S. (ed.). Studie z teorie a metodiky výchovy II. 2005.

STŘELEC, S. (ed.). Studie z teorie a metodiky výchovy. 2002.

SZOTKOWSKI, R. *Od běžné školní tabule k tabuli interaktivní. Z pohledu učitele základní a střední školy. Brno: Paido, 2013. ISBN 978-80-7315-247-5.*
ŠVAŘÍČEK, R. a ŠEĎOVÁ K. . *Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách. Praha: Portál, 2014. ISBN 978-80-262-0644-6.*
Zákon č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání, ve znění pozdějších předpisů.
Zákon č. 563/2004 Sb., o pedagogických pracovnících a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů.
ZELINKOVÁ, O. *Pedagogická diagnostika a individuální vzdělávací program. Nástroje pro prevenci, nápravu a integraci. Praha: Portál, 2011. ISBN 978-80-262-0044-4.*
ZELINKOVÁ, O. *Poruchy učení. Praha: Portál, 2009. ISBN 978-80-7367-514-1.*

Psychologie – základní literatura:

LEMROVÁ, S. a kol (2004). *Pedagogická psychologie*. Pedagogika. Praha: Grada. PETROVÁ, A., PLEVOVÁ, I. (2018). *Vybrané kapitoly z vývojové psychologie*. Ostrava: Ostravská univerzita. PLEVOVÁ, I. (2017). *Psychologické metody pro výchovné poradce*. [CD-ROM]. Olomouc: UP. PLEVOVÁ, I., PETROVÁ, A.(2018). *Vybrané kapitoly z obecné psychologie*. Ostrava: Ostravská univerzita. PLEVOVÁ I., PUGNEROVÁ, M. (2022). *Dětský výtvarný projev: v pedagogické praxi*. Vydání 1. Praha: Grada. PLHÁKOVÁ, A. (2011). *Učebnice obecné psychologie*. Praha: Academia.
PUGNEROVÁ, M. a kol. (2019). *Psychologie: pro studenty pedagogických oborů*. Praha: Grada. Dostupné také z: https://www.bookport.cz/kniha/psychologie-5906
PUGNEROVÁ, M., DUŠKOVÁ, I. (2019). *Z předškoláka školákem*. Praha: Grada.
PUGNEROVÁ, M., KVINTOVÁ, J. (2016). *Přehled poruch psychického vývoje*. Praha: Grada.

Psychologie – další rozvíjející literatura:

GOLEMAN, D. (2011). *Emoční inteligence*. 2. vyd. (v nakl. Metafora 1.). Praha: Metafora. Dostupné také z: https://www.bookport.cz/kniha/emocniinteligence-4709
SHAPIRO, L. (2009). *Emoční inteligence dítěte a její rozvoj*. Praha: Portál.
VÁGNEROVÁ, M. (2014). *Současná psychopatologie pro pomáhající profese*. Praha: Portál. VÁGNEROVÁ, M. (2007). *Vývojová psychologie II.: dospělost a stáří*. Praha: Karolinum. VÁGNEROVÁ, M. (2012). *Vývojová psychologie: dětství a dospívání*. Praha: Karolinum. VÝROST, J., SLAMĚNÍK, I., SOLLÁROVÁ, E. (2019). Sociální psychologie: teorie, metody, aplikace. Praha: Grada. Dostupné také z: https://www.bookport.cz/kniha/socialni-psychologie-6033